

Česká literatura první poloviny 19. století mezi státní a *národní* *cenzurou*

— Lenka Kusáková¹ —

Výzkumy cenzury realizované v posledních letech v zahraničí i na poli české literární vědy ukazují, že literaturu neovlivňují pouze tzv. mocenská neboli institucionální forma cenzury (státní, církevní ad.) a autocenzura, tedy dvě nejnámější a nejvíce studované formy literární cenzury, ale také řada dalších alternativních cenzurních tlaků, například různé projevy tzv. neviditelné cenzury, za nimiž stojí politická či hospodářská lobby, vědomí dobové mravní normy apod. Bádání o historických podobách působení cenzury odhaluje její další podoby. V českých zemích první poloviny 19. století to byla především tzv. *národní cenzura*, orientovaná k česky psaným textům. Vedle rakouské institucionální cenzury představovala druhou významnou formu kontroly české literatury (zásahy do textů a do způsobů jejich distribuce). Uvědomit si tento fakt znamená lépe pochopit pozici český písčícího spisovatele (překladaatele) první poloviny 19. století.

---

¹ Text vznikl za podpory grantového projektu P406/10/2127 *Literární cenzura v obrysech. Administrativní kontrola a regulace literární komunikace v české kultuře 19. a 20. století* (GA ČR, 2009–2013).

Rakouská říše, do níž české země spadaly, byla mnohonárodnostním celkem. Vláda v zásadě nebránila kulturním aktivitám jednotlivých národů, pokud neohrožovaly samu existenci monarchie. Aby se tak nestalo, vybudovala policejní a cenzurní systém, který měl střežit všechny občanské projevy a kontrolovat tištěné slovo. Pohled do archivních pramenů ukazuje, že rakouské cenzuře podlehl nejednen literární text: buď byl jeho tisk zcela zakázán, anebo musil být více či méně pozměněn, jak navrhl cenzurní úřad (tištěné seznamy povolených rukopisů, které vycházely po celou první polovinu 19. století, obsahují poznámky naznačující druh cenzurních zásahů). O vlivu rakouské cenzury na českou literaturu první poloviny 19. století existují také desítky dokladů v pamětech či korespondenci současníků (Píša 2010, Kusáková 2010). Karel Sabina zavzpomínal s odstupem let na cenzuru jako na jednu ze zábran rozvoje české literatury:

Romanopisectví české vyvíjelo se pod rozličnými nehrubě příznivými poměry. Nejprv politické. Pod nožem cenzury byl zdar a vývoj novelistiky naší tak dalece nemožný, jak dalece nebylo osvícených a liberálních censorů, nad nimiž pak ještě jako vyšší instance Damoklův se vznášel meč policejního řízení. Prvotní patent censurní zněl i vzhledem k novelistice na oko dosti liberálně, ale měsíc po měsíci přicházely instrukce a dodatky, jimiž se stal posléze docela ilusorním. Román obzvláště v nich za Paria v literatuře považován. Taktika censurních nařízení čelila též k tomu, aby se u nás nevyvojl zvláštní stav spisovatelský. (Sabina 1912: 452)

Jazykově česká kultura se přes omezení daná rakouskou centralizační politikou (zejména germanizaci středního a vyššího školství a úřad) a přes již zmíněný tlak cenzury během první poloviny 19. století postupně rozšiřovala. Stoupal počet českých knih a časopisů, vznikala česká nakladatelství, čtenářské společnosti a půjčovny českých knih, byly organizovány veřejné kulturní akce, během nichž se česky mluvilo, recitovalo, zpívalo. Jak ale dosvědčuje pamětník (Pichl 1936), bylo třeba nemalého úsilí získat pro každý podnik souhlas rakouských úřadů. Vše podléhalo schvalování a vše bylo také neustále ohroženo. Rozšiřování českého jazyka do vyšších pater společenského života a do tematicky různých oblastí kultury – dva nejdůležitější úkoly národně obrozenského procesu – tak bylo vázáno na *zajištění a uhájení* prostoru, v němž se toto mohlo odehrávat.

Historická věda vícekrát upozornila na zvláštní taktiku, již vlastenci zaujali ve snaze zachovat vybojovaný prostor pro pěstování národního

jazyka, literatury a vědy, totiž taktiku *obežřetnosti*.² Už na počátku 19. století vyjádřil přední představitel národního hnutí Josef Jungmann přesvědčení, že taktikou *obežřetnosti* se český národ dostane nejdále: „Čechům ničeho nezbyvá, než aby podtají, necitedlno všemožně hleděli zachovati národ na budoucí časy“ (dopis A. Markovi z r. 1810; Jungmann 1881: 514). Součástí taktiky *obežřetnosti* bylo odmítání zjevných protivídeňských projevů (Štaif 2005) a demonstrace loajality k rakouskému dvoru, například formou příležitostných sborníků na oslavu panovníka a jeho rodiny (*Žely věrných Čechů po v Pánu zesnulém císaři a králi Františku I.*, 1835; *Hlasy vlastenců při radostném vítání Jejich císařských královských Majestátů Ferdinanda I. a Marie Anny...*, 1835, ad.). Během let 1820–1850 vyšla takových sborníků řada a účastnili se na nich prakticky všichni významnější vlastenci (Otruba 1993: 194–195, Kusáková 2010).

V literatuře se taktika *obežřetnosti* promítala především do *autocenzury*. Spisovatelé se vyjadřovali nepřímou, používali tzv. ezopského jazyka, psali v jinotajích. Dobrou příležitost dávaly překlady. Překladatel se mohl vyhnout nebezpečným pasážím,³ zároveň ale mohl původní text doplnit či jinak zvýznamnit. Například v překladu Marmontelova filozofického románu *Bélisaire* (1766) použil František Vetešník polonismů a rusismů, a nepřímou tak propagoval ideu slovanské sounáležitosti (cenzura ovšem taktiku prohlédla a dílo nebylo povoleno k tisku). Vladimír Macura v knize *Znamení zrodu* (1983; Macura 1995) ukázal, že Jungmann vnašel do překladů vlastní drobné výklady, které posilovaly české národní a slovanské vědomí čtenářů. Jinou strategií byla volba historické látky (Josef Kajetán Tyl, Prokop Chocholoušek ad.). Historik Milan Zítka konfrontoval tematické dominanty povídek uveřejněných v českých a německých časopisech předbřeznové doby a zjistil, že zatímco němečtí autoři, publikující ve svobodnějším prostředí Lipska a Stuttgartu, upřednostňovali soudobá témata, čeští spisovatelé se převážně uchylovali k tématům historickým, která umožňovala skrýt aktuální politické a sociálně kritické myšlenky pod roušku historicity (Zítka 1976: 18, 41).

Dalším významným projevem taktiky *obežřetnosti* v literatuře byla tzv. *národní cenzura*.⁴ Jejím aktérem byla *vlastenecká elita*, tedy skupina

2 Pojem přebíráme z knihy Jiřího Štaifa *Obežřetná elita* (Štaif 2005).

3 Například F. B. Tomsa pozměnil ve svém překladu Clarenovy povídky „Mimili“ řadu choulostivých erotických scén, pro rakouskou cenzuru zcela nepřijatelných, v obrázky sladké katolické zbožnosti. Podobně naložil s partiiemi dotýkajícími se protestantské zbožnosti, jež byla pruskému autorovi blízká (Kusáková 2006b).

4 Označení *národní cenzura* poprvé použil Jiří Skalička v článku o Palackého zásadách do Langrových satir určených do *Časopisu Českého muzea* (Skalička 1962). Skaličkova práce ve své době zapadla, ačkoli znamenala významný badatelský podnět. Na vině jistě byly jiné aktu-

vlastenců, kteří se k otázkám národní kultury vyslovovali koncepčně a veřejně a byli vnímáni jako autorita.⁵ *Vlastenecká elita* se snažila zabránit střetům české literatury s rakouskou cenzurou, zejména podezření z protirakouských politických postojů, včetně propagace slovanství, proto prováděla preventivní cenzuru českých rukopisů. Odstraňovala kontroverzní formulace nebo je upravovala před odevzdáním pražskému cenzorovi, a zasahovala také do způsobu distribuce českých textů. Projevy neopatrnosti (obvykle ze strany mladé generace, např. Langrovo uveřejnění básně „České lesy“ v *Čechoslavu* 1831 nebo Mikšíčkova distribuce zakázaných knih prostřednictvím moravského knihkupectví⁶) byly *vlasteneckou elitou* odsuzovány jako národu škodlivé a nebezpečné.

Příležitost k zásahům do cizích rukopisů dostávali tito vlastenci při redigování českých časopisů anebo během korespondenčního styku. Řada z nich totiž vykonávala post redaktora českého časopisu (František Palacký, Josef Kajetán Tyl, Karel Havlíček) nebo stála v ohnisku vlastenecké korespondence a ovlivňovala českou literární produkci již ve stadiu její rukopisné podoby (Josef Jungmann, F. Palacký, Pavel Josef Šafařík, František Ladislav Čelakovský, J. K. Tyl, Karel Alois Vinařický ad.) (Kusáková 2006a: 239–243). Zejména venkovští autoři se obraceli na příslušníky *vlastenecké elity* jako na autoritu ve věci českého jazyka a literatury s prosbou o přečtení a posouzení textů a také s prosbou o jejich zprostředkování pražskému cenzurnímu úřadu. Právě v této fázi docházelo k (někdy i zásadním) úpravám původního textu, vedeným nejen estetickými zřeteli, ale také ohledem na rakouský cenzurní zákon.

Osobní korespondence příslušníků *vlastenecké elity* poskytuje bohatý dokladový materiál ke studiu problematiky preventivní *národní cenzury* (zejména dopisy Jungmannovy, Čelakovského, Palackého a Havlíčkovy). Dočítáme se o konkrétních zásazích do rukopisů (bohužel jen vzácně máme k dispozici původní text). Patrně nejznámějším případem preventivní *národní cenzury* byly zásahy Josefa Jungmanna do připravované básnické sbírky Jana Kollára (tiskem roku 1821 pod titulem

---

ální vědecké směry, které literární sociologii vytlačovaly na okraj. Skalička také připomněl starší článek Julia Fučíka, v němž se na fenomén národní, resp. *domácí cenzury* upozorňuje zřejmě vůbec poprvé (Fučík 1949).

5 Pojem *elita* razí historik Jiří Štaif (2005).

6 „Jeho [tj. Mikšíčkovy] tendence přišly opět najevo před několika neděli [sic!] zabavením daremných brožurek necenzurovaných a nebude polic[ie] přihlížeti, aby při takovém smýšlení účastenství při časopise [tj. *Týdeníku*; pozn. L. K.] neměl? Biskup a jeho nejbližší, jak slyším, velice se hněvají na tento nový výjev nerozumného vlastenectví a nebude snad smět již ani česká kniha do semináře“ (dopis A. V. Šembery F. M. Klácelovi z 29. 9. 1847; Šembera 2003: 219).

Básně). Kollár se seznámil s Jungmannem během svých cest do německé Jeny, kde studoval. Vnímal ho jako autoritu, a proto se na něho s důvěrou obrátil ve chvíli, kdy potřeboval posoudit rukopis své prvotiny a zařídít její cenzuru u pražského úřadu. Jungmann Kollárově žádosti vyhověl, básně pročetl a odstranil ty, které se svým obsahem mohly dostat do střetu s rakouskou cenzurou, mj. báseň „Vlastenec“.⁷ Další zásahy provedla rakouská cenzura. Z korespondence F. L. Čelakovského víme, že mezi básněmi vyřazenými pražským cenzorem byly například epigramy „Budoucnost“, „Vlastenec“, „Náš věk“, „Zvelebování národů“ nebo „Slovanská svatba“ (dopis Čelakovského Kamarýtovi ze 4. 5. 1821; Čelakovský 1909: 85). Tak sbírka, prvotně koncipovaná jako skrytá kritika monarchie a projev vůle po svobodnějším a demokratičtějším režimu uznávajícím právo všech rakouských národů na vlastní kulturní existenci, byla po zásazích ze strany vlastenecké elity a ze strany rakouského cenzurního úřadu ideově zcela proměněna. V tištěné podobě pak působila „pouze“ jako oslava lásky a přírody z pera výjimečně talentovaného básníka.

Podobně do Kollárova díla zasáhl F. Palacký, redaktor *Časopisu Českého muzea*, když vypustil některé epigramy zaslané básníkem do prvního ročníku (1827): „abychom hned na počátku Němců podezřivých proti sobě nepopudili“ (dopis Palackého Kollárovi z 10. 1. 1827; Truhlář 1898: 292).

Palacký cenzuroval také první práce Josefa Jaroslava Langra pro *Muzejník* – bajky. Přijal pouze některé a při výběru se neřídil pouze estetickým měřítkem, ale také politickými ohledy: snažil se nedráždit úřední cenzuru. Zasažoval i do textové podoby přijatých bajek, a to tím, že některé „nebezpečné“ partie odstraňoval (Skalička 1962). Obraz Langrova díla tím přirozeně zkreslil. Langer měl ale ještě příležitost představit své kritické smýšlení pozdějšími satirami (v *ČČM* 1830–1831) a alegorickou básní „České lesy“ (publikovanou v *Čechoslavu* 1831), jejíž následnou perzekucí se jeho spisovatelská dráha de facto ukončila.

O dalším případě *národní cenzury* víme z korespondence Čelakovského s Josefem Chmelou, který redigoval první český almanach (*Almanach aneb Novoročenka na rok 1823*) a příteli prozradil své zásahy do rukopisu básně J. K. Chmelenského. V dopise napsal, že báseň „poněkud přemudroval..., aby cenzurou prošla...“ (dopis J. Chmely F. L. Čelakovskému z 20. 11. 1823; Čelakovský 1909: 198).

7 Mojmír Otruba, autor hesla „Jan Kollár“ v *Lexikonu české literatury*, charakterizuje báseň slovy: „zdůvodňující požadavky národně svobodného života a zapojující české národně osvobozenecké úsilí do spjitosti soudobého celosvětového zápasu o svobodu národní a sociální, odmítá bolestivost a pasivitu a postuluje odvahu ke vzpurnému činu“ (Otruba 1993: 795).

Odkaz na možné negativní důsledky cenzurního řízení pro stávající český kulturní prostor obsahuje dopis Karla Aloise Vinařického Františku Slámovi z 5. 1. 1828 (Vinařický 1903: 56–57), v němž tento příslušník *vlastenecké elity* rozmluvil autorovi pasáž jeho naučného článku, ve které se pomocí jazykové hříčky naznačuje potřeba jazykově českého vzdělávání na školách. Vinařický Slámu vyzval, aby zmírnil ostré nacionalistické stanovisko, které by rakouská cenzura jistě odsoudila a pro které by český časopis mohl být ohrožen.⁸

Naposledy uvedme příklad K. Havlíčka, který jako redaktor *Pražských novin* a jejich přílohy *České včely* odmítl roku 1846 otisknout satirický příspěvek Boženy Němcové namířený proti katolické církvi. V dopise autorce napsal:

[...] celé věci naší by takové brojení proti těm černočům škodilo. To víte, kdyby kvůli mně cenzura zostřena byla, řekli by moji hojní a vysokodušní nepřátelé, že jsem uškodil více národu svému, než jsem prospěl, a to jest pro mne největší kletba. Já sice na obyčejnou čest před světem málo dbám, jen když mne několik lidí, ale zas hodně rádo má, ale přece bych nerad (třeba nezaslouženě) stál mezi škůdci Čechů!

(dopis K. Havlíčka B. Němcové, s. d., 7. prosince 1846; Němcová 2003: 51–52)

Dohled nad českými rukopisy směřujícími do tisku, který prováděla *vlastenecká elita*, se netýkal pouze zásahů do textů. Jeho druhou stranu představovaly různé strategie ovlivnění rakouského cenzora. Tak oficiální cenzuru Máchova *Máje* (1836) předcházela osobní rozhovor vlastenců s cenzorem Zimmermannem, který jej měl navést k takové interpretaci díla, jež mohla být pro cenzuru přijatelná. Odborná literatura upozornila na další nenápadné strategie *vlastenecké elity*, které měly rukopisu usnadnit cestu k cenzurnímu povolení. Podobnou strategií byla drobná lež o profesi autora, již použil Čelakovský, když zajišťoval cenzuru Kamarýtových básní v Praze. Označil přítele za studenta práv, nikoliv teologie, jak tomu ve skutečnosti bylo, aby snáze prošly jeho milostné básně: „Musil jsem dáti cenzorovi bělmo na oko, nebo slovo bohoslov by byl tuze přísně vzal s erotickými písněmi na váhu“ (dopis F. L. Čelakovského J. V. Kamarýtovi z 2. 12. 1821; Čelakovský 1909: 111). Vlastenci se dále pokoušeli obcházet pražskou cenzuru zasláním rukopisu přímo do cenzury vídeňské, která byla považována za méně přísnou (tuto strategii, byť neúspěšně, použil například

8 Případ podrobně popisuje P. Piša (2010: 103–104).

Čelakovský, když se mu nepodařilo uveřejnit zápornou recenzi Tomsových *Jarých fialek* v Praze, nebo Karel Sudimír Šnajdr, který sice poslal svůj rukopis *Okus v básněni českém* přímo do Vídně, avšak ten byl vrácen k cenzuře do Prahy; Čelakovský 1909: 233 ad.). Někteří z vlastenců využívali při prosazování českých textů u cenzury svých známostí s vlivnými osobami (zejm. Palacký) (Píša 2010: 95–105).

Vlastenecká elita ovlivňovala také distribuci kontroverzních českých literárních textů. Krajní případ představuje Jungmannův zákrok proti Štěpničkově článku pro Zieglerův časopis *Dobroslav*, který údajně měl poškozovat českou národní věc. Článek byl již vytištěn, a Jungmann proto skoupil sazbu, aby zabránil šíření textu (dopis Čelakovského Kamarýtovi z 12. 1. 1822; Čelakovský 1909: 120). Jinou cestou bylo vynětí „nebezpečných“ partií textu a jejich samostatné šíření formou ručního opisu. Tak kolovaly mezi vlastenci některé básně J. Kollára, které z chystané sbírky vyřadil Jungmann a po něm ještě rakouská cenzura. Doklad poskytuje korespondence F. L. Čelakovského Kamarýtovi, obsahující několik Kollárových epigramů (dopis ze 4. 5. 1821) a sonetů (dopis s. d., srpen 1821), které Čelakovský pro přítele opsal. Jiným příkladem je edice *Apologie aneb Obrany pana Karla staršího ze Žerotína*, v níž rakouská cenzura provedla škrty. *Vlastenecká elita* opět hledala řešení, jak dílo zprostředkovat českému čtenáři v původní podobě. P. J. Šafařík navrhl, aby bylo vytištěno v několika exemplářích na dobrém psacím papíru a pak s ručně doplněnými pasážemi, jež cenzura zrušila, šířeno „pro naši a několika přátel soukromou potřebu“ (dopis P. J. Šafaříka F. Palackému z 24. 8. 1834; Palacký – Šafařík 1961: 164). Další používanou taktikou bylo obcházení rakouské cenzury a vydávání kontroverzních českých textů v cizině, zejména v sousedním Sasku (vydání *Dalimilovy kroniky* v Lipsku zorganizoval V. Hanka; tamtéž vyšel také Klácelův *Ferina Lišák* pod jménem lužickosrbského spisovatele J. P. Jórdana). Jako vhodné se jevily také Uhry, kde byla cenzura údajně shovívavější než v Praze a ve Vídni (J. Kollár vydával své pozdější práce v Pešti a Budě právě z tohoto důvodu).

Výše uvedené příklady měly doložit existenci *národní cenzury* i její rozmanité formy. Dobová korespondence poskytuje řadu dalších dokladů, které bude třeba analyzovat a doplnit jimi právě načrtnutý obraz. Již teď je ale zřejmé, že studium kontroly a regulace literatury a literárního života první poloviny 19. století se nemůže omezit na oficiální, institucionální rakouskou cenzuru, ale musí zaměřit pozornost také k méně viditelným formám, které stejně významně ovlivňovaly literaturu a její cestu ke čtenářům.

Prameny

CLAUREN, Heinrich

1830 *Klaurenovy Povídky* 9, přel. František Bohumil Tomsa (Praha/Hradec Králové: Jan H. Pospíšil)

ČELAKOVSKÝ, František Ladislav

1909 *Korrespondence a zápisky Františka Ladislava Čelakovského* 1. *Dopisy z let 1818–29*, ed. František Bílý (Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění)

1910 *Korrespondence a zápisky Františka Ladislava Čelakovského* 2. *Dopisy z let 1829–42*, ed. František Bílý (Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění)

JUNGMANN, Josef

1881 „Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi“, ed. Josef Emler, *Časopis Českého muzea* 55, sv. 4, s. 499–530

NĚMCOVÁ, Božena

2003 *Korespondence 1. 1844–1852*, eds. Robert Adam, Jaroslava Janáčková, Magdalena Pokorná, Lucie Saicová Římalová, Stanislav Wimmer (Praha: Nakladatelství Lidové noviny)

PALACKÝ, František – ŠAFAŘÍK, Pavel Josef

1961 *Korespondence Pavla Josefa Šafaříka s Františkem Palackým*, eds. Věnceslava Bechyňová, Zoe Hauptová (Praha: Nakladatelství ČSAV)

PICHL, Josef Bojislav

1936 *Vlastenecké vzpomínky*, ed. Miloslav Hýsek (Praha: Fr. Borový)

SABINA, Karel

1912 „Novelistika a romanopisectví české doby novější“, in idem: *Vybrané spisy K. Sabiny* 2, ed. Jan Thon (Praha: Jan Laichter), s. 452 [1864]

ŠEMBERA, Alois Vojtěch

2003 *Korespondence Aloise Vojtěcha Šembery* 3. *Listy Klácelovi*, ed. Zdeněk Fišer (Vysoké Mýto: Regionální muzeum Vysoké Mýto)

VINAŘICKÝ, Karel Alois

1903 *Karla Aloise Vinařického Korrespondence a spisy pamětní. Na památku stých jeho narozenin* 1, ed. Václav Otakar Slavík (Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění)

Literatura

FUČÍK, Julius

1949 „Jak se kdy v Čechách psalo“, in idem: *Milujeme svůj národ. Poslední články a úvahy* (Praha: Svoboda), s. 95–99 [1939]

KUSÁKOVÁ, Lenka

2006a „Korespondence jako aktivní činitel literárního života v období národního obrození“, in *Literární archiv 38. Literární život v neuralgických obdobích českých dějin 19. a 20. století* (Praha: Památník národního písemnictví), s. 235–258

2006b „Překlady německé zábavné prózy v procesu formování novočeské beletristiky a její čtenářské základny (studie na materiálu H. Claurena)“, in *Mezi texty a metodami? Národní a univerzální v české literatuře 19. století* (Olomouc: Peříplum), s. 187–223

2011 *Literární kultura a český periodický tisk 1830–1850* (v tisku)

MACURA, Vladimír

1995 *Žnament zrodu. České národní obrození jako kulturní typ* (Jinočany: H & H) [1983]

OTRUBA, Mojmír

1993 „Hlasy... (Hlasové...)“, in Forst, Vladimír (red.): *Lexikon české literatury 2/I. H–Ĵ* (Praha: Academia), s. 194–195

1993 „Jan Kollár“, in Forst, Vladimír (red.): *Lexikon české literatury 2/II. K–L* (Praha: Academia), s. 794–803

PÍŠA, Petr

2010 *Kněžní cenzura v Čechách v předbřeznové době*, diplomová práce, Praha: Univerzita Karlova, FF, Ústav českých dějin

SKALIČKA, Jiří

1962 „Satiry J. J. Langra kontra cenzura“, in: *Studie o literatuře a překladatelství. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas philosophica 13. Philologica 8* (Praha: SPN), s. 5–16

ŠTAIF, Jiří

2005 *Obezřetná elita. Česká společnost mezi tradicí a revolucí 1830–1851* (Praha: Dokořán)

TRUHLÁŘ, Antonín

1898 „Z redaktorských příhod Palackého“, in: *Památník na oslavu 100. narozenin Františka Palackého* (Praha: Matice česká), s. 290–298

ZÍTKO, Milan

1976 „Obraz české minulosti v kulturních časopisech doby předbřeznové“, in: *Acta Universitatis Carolinae. Philosophica et historica* 5. *Studia Historica* 15 (Praha: FF UK), s. 15–43

Czech literature in the first half of the 19th century between state and *national censorship*

Czech literature and literary life in the first half of the 19th century were considerably affected by the censorship wielded by Austrian state power and its legal and organizational system, as well as by the Czech patriotic elite itself, which by using the tactics of prior censorship on Czech books and journals, attempted to avoid conflicts with the Hapsburg throne and thus to protect the space that had been gained to cultivate the Czech language, literature and science. This paper analyses several cases of such *national censorship*.

Keywords

institutional censorship, preventative national censorship, self-censorship, national elite